

Zbornik radova Identitet umetnice u srpskoj modernoj umetnosti

Collection of Papers The Identity of Female Artist in Serbian Modern Art

Univerzitet u Novom Sadu / University of Novi Sad

Akademija umetnosti / Academy of Arts

Novi Sad, 2024.

Glavna i odgovorna urednica / Editor-in Chief:

Dr Nataša Crnjanski, Univerzitet u Novom Sadu, Akademija umetnosti

Uredništvo / Editorial Board:

Dr Dijana Metlič, Univerzitet u Novom Sadu, Akademija umetnosti

Dr Jelena Milinković, Institut za književnost i umetnost, Beograd

Dr Marina Milivojević Mađarev, Univerzitet u Novom Sadu, Akademija umetnosti

Dr Marijana Prpa Fink, Univerzitet u Novom Sadu, Akademija umetnosti

Dr Ivana Miladinović Prica, Univerzitet umetnosti u Beogradu, Fakultet muzičke umetnosti

Dr Marija Karan, Univerzitet umetnosti u Beogradu, Fakultet muzičke umetnosti

Recenzenti / Reviewers:

Dr Simona Čupič, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet

Dr Ksenija Radulović, Univerzitet umetnosti u Beogradu, Fakultet dramskih umetnosti

Dr Jelena Martinović Bogojević, Univerzitet Crne Gore, Muzička akademija Cetinje

Dr Biljana Andonovska, Institut za književnost i umetnost, Beograd

Dr Nemanja Sovtić, Univerzitet u Novom Sadu, Akademija umetnosti

Dr Srđan Radaković, Univerzitet u Novom Sadu, Akademija umetnosti

Dr Milan Mađarev, Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača, Kikinda

Ova publikacija je deo projekta „Istorija i identitet umetnice u srpskoj modernoj umetnosti – kreiranje izvora za naučnu i umetničku transpoziciju ARSFID“ koji se finansira sredstvima Fonda za nauku Republike Srbije u okviru programa IDENTITETI, br. projekta 1010. / This publication is a part of the project „History and identity of female artist in serbian modern art – creating a source for scientific and artistic transposition – ARSFID“ supported by Science Fund of the Republic of Serbia, #Grant No. 1010.

Predgovor

Bilo da o umetnicama govori Virdžinija Vulf razmatrajući temu odnosa žena i književnosti u svom čuvenom eseju *Sopstvena soba* iz 1882. godine, ili Maja Pelević i Olga Dimitrijević, ispitujući položaj žena u pozorištu postavljajući ga kao paradigmu društva u celini u *Svetu bez žena*, one se iznova konfrontiraju patrijarhalnim normama po pitanju autorske pozicije, autoriteta i integriteta, i suprotstavljaju se represivnim i diskriminativnim društvenim obrascima. Aktuelna istraživanja u Srbiji pokazuju da i danas postoji slična nejednakost kada su u pitanju autorske pozicije žena i muškaraca. Premda je broj akademskih umetnica u srpskom društvu u porastu, to se nedovoljno reflektuje na umetničku „scenu” u globalu. Slični podaci su dobijeni u gotovo svim oblastima umetničkog delovanja – radovi umetnica su u značajnoj manjini, bilo da je reč o galerijskim kolekcijama, dramskim predstavama, književnim nagradama ili muzičkim repertoarima, pa sve do enciklopedijskih izdanja o umetnicima u Srbiji, koja između ostalog nastoje da kreiraju „zvaničnu” istoriju umetnosti. Uz diskontinuitet recepcije ženskog autorstva u Srbiji, ovi uvidi su jasan pokazatelj da bi zaokret od dominantno maskuline tradicije u kulturnoj politici trebalo da predstavlja prioritet kulturnih i obrazovnih institucija.

Tematski zbornik pod nazivom *Identitet umetnice u srpskoj modernoj umetnosti* predstavlja publikaciju proizašlu iz istoimene naučne konferencije¹ koja je okupila veliki broj stručnjaka iz zemlje i inostranstva posvećenih istraživanju ženskog autorstva, ginocentričnih tema, te onih autorki čije se stvaralaštvo nije lako integrisalo u dominantne umetničke tokove, pa je u prošlosti često bivalo marginalizovano ili potisnuto. Krovnom temom obuhvaćen je prostor u kome se ne ostvaruju samo nacionalne, već i manjinske umetnosti, kao i regionalne, granične umetnosti sa kojima srpska istoriografija deli suštinski ista dominantno patrilinearna načela. Najveći broj tema u zborniku posvećen je umetnicama koje su stvarale sredinom i u drugoj polovini 20. veka, u jugoslovenskom prostoru i vremenu koje su u nekoliko navrata obeležile i snažne feminističke tendencije. Uprkos osnaživanju, žene u umetnosti toga vremena bile su gotovo nevidljive, izuzev samo nekoliko ključnih imena koja su bila prisutna u pretežno maskulinoj kulturno-umetničkoj tradiciji ovog prostora. Na dovoljnoj hronološkoj

¹ Naučna konferencija *ARSFID – Identitet umetnice u srpskoj modernoj umetnosti*, Novi Sad, 16–17. 11. 2024. u organizaciji Akademije umetnosti, Univerziteta u Novom Sadu i partnerskih institucija, Fakulteta muzičke umetnosti, Univerziteta umetnosti i Instituta za književnost i umetnost iz Beograda, uz podršku Fonda za nauku Republike Srbije i Pokrajinskog sekretarijata za visoko obrazovanje i naučnoistraživačku delatnost.

udaljenosti, u recentnije vreme, stvoreni su uslovi za analizu recepcije stvaralaštva ovih umetnica i za reviziju ženskog stvaralačkog identiteta u zvaničnom istorijskom narativu i obrazovnim sadržajima, kao i za krajnju legitimizaciju „junakinja” ovih tekstova u različitim umetničkim poljima. Zbog toga se u zborniku sagledavaju autorke vezane za rad časopisa *Zenit* i umetnički pokret *zenitizam*, potom književnice Danica Nikić, Selena Dukić, Nadežda Tutunović, Roksanda Njeguš, Judita Šalgo i Biljana Jovanović, vizuelne umetnice Mira Brtko, Beta Vukanović, Bosiljka Kićevac, Vida Jocić i Vera Jocić, balerina Jelena Šantić, hercegovačka slikarka Milena Šotra-Gaćinović, te srpske i hrvatske kompozitorke Ivana Stefanović, Isidora Žebeljan, Anja Đorđević, Ana Gnjatović, Irena Popović-Dragović, Dora Pejačević, Ivana Lang i Margareta Ferek-Petrić. Najzad, mora se ukazati na činjenicu da ovom publikacijom nije obuhvaćen veliki broj umetnica čije se autorske pozicije u svetu umetnosti ne mogu ignorisati, te se kao jedan od ciljeva budućih istraživanja nameće adekvatno mapiranje ženskog autorstva u modernoj srpskoj istoriji i uspostavljanje njegovog kontinuiteta.

Dr Nataša Crnjanski, glavna urednica

Preface

Whether Virginia Woolf, in her famous 1929 essay *A Room of One's Own*, where she discusses the relationship between women and literature, or Maja Pelević and Olga Dimitrijević, who examine the position of women in theatre as a paradigm for society as a whole in *A World Without Women*, these women continually challenge patriarchal norms regarding authorial positions, authority, and integrity, while opposing repressive and discriminatory social patterns. Current research in Serbia indicates that similar inequalities between male and female authorial positions persist to this day. Although the number of female academics in Serbian society is on the rise, this increase is insufficiently reflected in the overall artistic “scene.” Similar findings have been observed across nearly all fields of artistic activity – works by female artists are significantly underrepresented, whether in gallery collections, theatrical performances, literary awards, musical repertoires, or even encyclopedic editions on artists in Serbia, which, among other things, seek to create the “official” history of art. The discontinuity in the reception of female authorship in Serbia clearly indicates that a shift away from the predominantly masculine tradition in cultural policy should be a priority for cultural and educational institutions.

The thematic collection of papers titled *The Identity of the Female Artist in Serbian Modern Art* is a publication stemming from a scientific conference of the same name,¹ which gathered numerous experts from Serbia and abroad who are dedicated to the study of female authorship, gynocentric themes, and those female authors whose work did not easily integrate into dominant artistic currents, often being marginalised or suppressed in the past. The overarching theme encompasses spaces where not only national but also minority and regional border arts, which share fundamentally the same dominant patrilineal principles as Serbian historiography, are realised. The majority of topics in the collection focus on female artists who created in the mid and second half of the 20th century within the Yugoslav space and during periods marked by strong feminist tendencies. Despite their empowerment, women in the arts of that era remained nearly invisible, with only a few key names present in the predominantly masculine cultural and artistic tradition of this region. With sufficient chronological

¹ Scientific Conference *ARSFID – The Identity of the Female Artist in Serbian Modern Art*, Novi Sad, 16th-17th November, 2024, organised by the Academy of Arts, University of Novi Sad, in collaboration with partner institutions, the Faculty of Music, University of Arts, and the Institute for Literature and Art from Belgrade, with the support of the Science Fund of the Republic of Serbia and the Provincial Secretariat for Higher Education and Scientific Research.

distance, more recent times have created conditions for analysing the reception of these female artists' work and revising the female creative identity in the official historical narrative and educational content, as well as for the ultimate legitimisation of the "heroines" of these texts in various artistic fields. The collection therefore examines authors associated with the *Zenit* magazine and the *Zenitism* artistic movement, as well as writers Danica Nikić, Selena Dukić, Nadežda Tutunović, Roksanda Njeguš, Judita Šalgo, and Biljana Jovanović; visual artists Mira Brtko, Beta Vukanović, Bosiljka Kićevac, Vida Jocić and Vera Jocić; ballerina Jelena Šantić; Herzegovinian painter Milena Šotra-Gaćinović; and Serbian and Croatian composers Ivana Stefanović, Isidora Žebeljan, Anja Đorđević, Ana Gnjatović, Irena Popović-Dragović, Dora Pejačević, Ivana Lang, and Margareta Ferek-Petrić. Finally, it must be noted that this publication does not cover the many female artists whose authorial positions in the art world cannot be ignored, highlighting the need for future research to adequately map female authorship in modern Serbian history and to establish its continuity.

Dr. Nataša Crnjanski, Editor-in Chief

ZBORNİK RADOVA **IDENTITET UMETNICE U SRPSKOJ MODERNOJ UMETNOSTI /**
COLLECTION OF PAPERS **THE IDENTITY OF FEMALE ARTIST IN SERBIAN MODERN ART**
UDK/UDC: 7-055.2(=163.41)"18/20"(082)

DOI: https://doi.org/10.18485/uns_arsfid.2024

Glavna urednica / Editor-in Chief

Dr Nataša Crnjanski

Izdavač / Publisher

Univerzitet u Novom Sadu
Akademija umetnosti, Novi Sad, Đure Jakšića 7

Za izdavača / For publisher

Prof. Zoran Krajišnik, dekan / Dean

Likovno rešenje korica i tehnički urednik / Cover design and technical editor

Dr um. Goran Despotovski

Pripema za štampu / Prepress

Studio za dizajn santa2g

Lektorka za srpski jezik / Serbian language editor

Dr Jelena Milinković

**Prevod rezimea na engleski jezik i lektorka za engleski jezik /
Translation of abstracts into English and English language editor**

Msr Slađana Aćimović

Štampa / Print

Donat Graf (štampano u 150 primeraka / circ. 150)

Podrška / Support

Fond za nauku Republike Srbije
Pokrajinski sekretarijat za visoko obrazovanje i naučnoistraživačku delatnost

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Biblioteka Mатице српске, Нови Сад
7-055.2(=163.41)"18/20"(082)

IDENTITET umetnice u srpskoj modernoj umetnosti : zbornik radova = **The Identity of Female Artist in Serbian Modern Art**
: collection of papers / [glavna urednica Nataša Crnjanski] ; [prevod rezimea na engleski jezik Slađana Aćimović]. - Novi Sad :
Akademija umetnosti, 2024 (Beograd : Donat graf). - 380 str. ; 24 cm

Tiraž 150. - Napomene i bibliografske reference uz tekst. - Bibliografija uz svaki rad. - Rezime na engl. jeziku uz svaki rad.

ISBN 978-86-81666-95-1

a) Српске уметнице - 19-21. в. - Зборници

COBISS.SR-ID 153478409

Фонд за науку
Републике Србије